

การศึกษาคติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีการบูชาปู่ตาของประชาชน
ตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
A STUDY OF BUDDHIST PROVERBS AS FOUND IN POO-TA WORSHIP CEREMONY OF
PHUENGDAD SUBDISTRICT MAUNG DISTRICT
MUKDAHAN PROVINCE

พระอธิการชาติ ปุณฺณ^๑
ดร.เบญจมาศ สุวรรณวงศ์^๒
ดร.เสฐียร ทังทองมะดัน^๓

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ ๑) เพื่อศึกษาประเพณีและคติธรรมที่ปรากฏในประเพณีการบูชาของชาวอีสาน ๒) เพื่อศึกษาคติธรรมที่ปรากฏในประเพณีการบูชาปู่ตาของประชาชนตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีการบูชาปู่ตาของประชาชนตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีการบูชาของชาวอีสานเป็นประเพณีตามฮีตสิบสอง ซึ่งแบ่งได้ ๔ ประเภท คือ (๑) ประเพณีที่เกี่ยวกับพระสงฆ์โดยตรง (๒) ประเพณีที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน (๓) ประเพณีที่เกี่ยวกับขวัญกำลังใจในการดำรงชีพ และ(๔) ประเพณีที่เกี่ยวกับความกตัญญูทวดเทวี คติธรรมเป็นวัฒนธรรมของประเพณีและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกิดจากคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยคติธรรมที่ปรากฏในประเพณีการบูชาของชาวอีสาน คือ หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด บุญและบาป ความดี ความชั่วและความกตัญญูทวดเทวี

คติธรรมที่ปรากฏในประเพณีการบูชาปู่ตาของประชาชนเขตตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร พบว่าประชาชนตำบลฝั่งแดงเป็นชนเผ่าดั้งเดิมและเป็นส่วนหนึ่งของชาวอีสาน จึงมี

---

^๑ นิสิตปริญญาโท สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

^๒ อาจารย์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

^๓ อาจารย์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

ความเชื่อเรื่องประเพณีและพิธีกรรมการบูชาปู่ตา เพื่อเป็นการเคารพ บูชาบรรพบุรุษ และทำบุญอุทิศ
ส่วนบุญส่วนกุศลไปให้และเพื่อขอโชค ขอลาภหรือสิ่งที่ดีตนเองอยากได้ เพื่อให้ดลบันดาลความสำเร็จ

ตั้งปรารถนา แม้จะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น แต่ก็เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่จริง และมีอำนาจคุ้มครองปกป้อง รวมทั้งอวยพรชัยให้ผู้ที่มาบนบานสานกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ ค้าขาย ทำงาน เรียนหนังสือ รวมไปถึงชาวบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข

ผลการวิเคราะห์คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีการบูชาปู่ตาของประชาชนตำบลฝิ่งแดด อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารพบว่า คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีการบูชาปู่ตา แสดงถึงหลักกรรมและการเกิดใหม่ ที่ปรากฏในลักษณะบุญและบาป อิทธิบาท ๔ เป็นหลักการปฏิบัติ พรหมวิหาร ๔ เป็นหลักกำกับความประพฤติ สังคหวัตถุ ๔ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจกันไว้ และความกตัญญูกตเวที เป็นความดีที่ก่อคุณแก่ส่วนรวม ทำให้เกิดคุณค่าด้านปัจเจกบุคคล ด้านครอบครัว ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และคุณค่าด้านพระพุทธศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในเรื่องบุญและบาป ความดี ความชั่ว ในขณะที่ความเชื่อประเพณีการบูชาปู่ตานี้ก็เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คน ในแง่ความรู้สึกปลอดภัยและความรู้สึกสบายใจ

คำสำคัญ คติธรรมทางพระพุทธศาสนา, ประเพณี, การบูชาปู่ตา, ตำบลฝิ่งแดด

ABSTRACT

The main purposes of this research has three objects; 1) to study the tradition and the proverb which appear in tradition of worship function in Esan 2) to study the proverb which appear in tradition of worshipping Poo Ta in pheong Dad subdisdict Meung disdict Mukddahan Province 3) to study an analyze proverb in buddhism which appear in tradition of worshipping Poo Ta in Esan. This was a qualitative research to collect all data from academic paper, books and In depth Interview

A result of this study was found that tradition and the proverb which appear in tradition of worship function in Esan. The tradition of worship of the people of Isan is based on the Heetsipsong- traditions, which can be divided into four categories: (1) a tradition that is directly related to monks. (2) traditions related to livelihood. (3) traditions related to morale and (4) gratitude traditions. Morality is a culture of Buddhist traditions and rituals that are derived from the Buddhist beliefs in the application of Buddhist doctrines to practices in the past to the present. The morality that appears in the tradition of worship of the people of Isan is that of karma and the cycle of death, the merit and evil, wholesome and unwholesome and gratitude.

The proverb which appear in tradition of worshipping Poo Ta in pheong Dad subdisdict Meung disdict Mukdaham Province. The people is an ancient public in Esan who has the belief in tradition and worship function Poo Ta for respect ancestor and do merit for them. Some people sometime ask for good fortune and for ordain

luck in life, because they have the belief in Deva, angle, solemn. They require the success in career; working, salt, leaning, good luck and happiness.

The proverb and principle in Buddhism appeared in tradition for worship Poo Ta which consist of principle of action, rebirth, wholesome and unwholesome, basis of success, holy abiding, principles of service, previous benefactor and grateful person. The value of individual, the value of family, the value of society, the value of economy and the value of principle and proverb make them to belief in merit and evil, wholesome and unwholesome. The belief tradition of worship function Poo Ta in Esan with the belief in Buddhism get them for safety and happiness in daily life.

Keyword: Buddhist Proverbs, Ceremony, Poo-Ta Worship, Phuengdad

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์แนบแน่นกับคนอีสาน จนกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนามีมาพร้อมกับประวัติศาสตร์คนอีสาน ประเพณีวัฒนธรรมทุกด้านมีรากฐานมาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา จนกลายเป็นแบบแผนสำหรับการดำเนินชีวิต และเป็นเครื่องหล่อหลอมนิสัยของคนอีสานให้มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนาแห่งเหตุผล แต่พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนให้ชาวพุทธมีศรัทธา หรือความเชื่อและให้มีความเลื่อมใสในสิ่งที่ควรเชื่อ ควรเลื่อมใส เพราะความเชื่อเป็นคุณธรรมที่จำเป็นเบื้องต้น ในการนำไปสู่จุดหมายปลายทาง คนเราจึงทำอะไรต่าง ๆ ตามความเชื่อ เช่น ชาวพุทธปฏิบัติตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อบรรลุถึงมรรค ผล นิพพาน ก็เพราะเชื่อว่า นิพพานมีจริง ถ้าไม่มีความเชื่อคนก็ไม่ทำอย่างที่เขากำทำ ถึงทำเพราะถูกบังคับ ก็ทำอย่างเสียไม่ได้ ฉะนั้น ความเชื่อจึงเป็นคุณสมบัติอันจำเป็นมาก^๔ ชุมชนในตำบลฝั่งแฉด อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เป็นชุมชนดั้งเดิมของชาวอีสาน ที่เข้ามาปักหลักตั้งถิ่นฐานมานานกว่า ๒๕๕ ปีแล้ว ทุกครัวเรือนนับถือศาสนาพุทธและมีวัฒนธรรมประเพณีอีสาน คือ ฮีต ๑๒ คอง ๑๔ เป็นประเพณีการทำบุญในแต่ละเดือนเป็นประจำสืบทอดกันมา นอกเหนือจากการทำบุญตามประเพณีในแต่ละเดือนแล้ว ชาวบ้านในเขตตำบลฝั่งแฉด ยังมีพิธีกรรมการบูชาปู่ตาเป็นประจำ ที่ทำสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าการบูชาปู่ตาจะไม่ใช่ประเพณีของศาสนาพุทธ แต่ชาวพุทธทั้งตำบลฝั่งแฉดก็ทำสืบทอดกันเรื่อยมา จนกลายเป็นประเพณีของชุมชน เป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชน จะเห็นได้จากทุกเทศกาลต่าง ๆ จะมีประชาชนจำนวนมากมาร่วมทำพิธีกรรมบูชาปู่ตา จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจถึงคติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีกรรมการบูชาปู่ตาของชาวบ้านในเขตตำบลฝั่งแฉด อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร โดยมุ่งศึกษามิติคุณค่าคติธรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวประชาชนตำบลฝั่งแฉด ว่าประโยชน์ต่อบุคคล ครอบครัว สังคม เศรษฐกิจและมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันกับพระพุทธศาสนาอย่างน้อยเพียงใด แม้สภาพสังคมทุกวันนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ แต่ประเพณีการบูชาปู่ตาของชาวบ้านกลับได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็นการสวนกระแสสังคมปัจจุบันอย่างชัดเจน จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาในประเด็นนี้

^๔ แสง จันทร์งาม, *พุทธศาสนวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สร้างสรรค์บุ๊ค จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๙๔.

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษาประเพณีและคตินิยมที่ปรากฏในประเพณีการบูชาของชาวอีสาน

๒.๒ เพื่อศึกษาคตินิยมที่ปรากฏในประเพณีการบูชาปูตาของประชาชนตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์คตินิยมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีการบูชาปูตาของประชาชนตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) โดยมีขั้นตอน คือ ๑) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องงานวิจัยคือ ประเพณีและคตินิยมที่ปรากฏในประเพณีการบูชาของชาวอีสาน, คตินิยมและวิเคราะห์คตินิยมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีการบูชาปูตาของประชาชนตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ๒) จัดทำแบบสัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและโครงสร้าง ๓) นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับประชากรกลุ่มเป้าหมายคือ พระสงฆ์ ตำรวจ ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร จำนวน ๓๐ รูป/คน ๔) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาวิเคราะห์ ๕) สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะนำเสนอผลการศึกษา

๔. ผลการศึกษา

การศึกษาคตินิยมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีการบูชาปูตาของประชาชนตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ผลการศึกษาพบว่า

๑. ประเพณีและคตินิยมที่ปรากฏในประเพณีการบูชาของชาวอีสาน ประเพณี หมายถึง ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ยึดถือเป็นแบบแผนและได้ทำการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นต้นแบบ ที่จะทำให้คนรุ่นต่อ ๆ ไปได้ประพฤติปฏิบัติตามกันต่อไป หรืออีกนัยหนึ่ง ประเพณี หมายถึง ระเบียบ แบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติสืบกันมา ถ้าคนใดในสังคมนั้น ๆ ผ่าฝืนมักถูกตำหนิจากสังคม ประเพณีจึงเรียกได้ว่าเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของสังคม โดยเฉพาะศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย และชี้ให้เห็นว่าชาวไทยให้ความสำคัญในการบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยศิลปกรรมที่งดงามเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาตั้งแต่โบราณกาล^๕ ประเพณีและคตินิยมที่ปรากฏในประเพณีการบูชาของชาวอีสาน พบว่าเป็นความเชื่อที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติที่สืบ ๆ ต่อกันมาสืบรุ่นต่อรุ่น ด้วยการแสดงความเคารพ นบถ บูชา นอบ น้อมต่อบุคคลหรือสิ่งที่มีนบถเลื่อมใสด้วยการแสดงออก ทางกาย ทางวาจา ทางใจ เป็นการปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่สมัยที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระชนอยู่ ทรงสั่งสอนให้พุทธบริษัทได้ทำความเคารพ นบถ กราบไหว้ บูชา ผู้ที่อายุมากแม้ท่านเหล่านั้นตายไปก็ยังคงให้ความสำคัญคือ เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน ถือหลักปฏิบัติบูชาว่าเป็นมงคล ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการยกย่อง ยอมรับนบถ เลื่อมใส ป้องกันการหลงผิด อบรมจิตใจให้ดีขึ้น เป็นสิริมงคลแก่ตนเอง เพื่อขจัดสิ่งอัปมงคล เพื่อหวังผลทาง

^๕ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, พิธีกรรมและประเพณี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

อภินิหาร ผู้ที่ทำการบูชานั้นต้องมีจิตใจที่จะทำทานหรือบริจาคทาน ถือว่าเป็นลักษณะการบูชาด้วย อามิสบูชาและปฏิบัติบูชา^๖ และเป็นการแสดงออกซึ่งสิ่งที่ตั้งงามกับประเพณีการบูชาของชาวอีสาน สอดคล้องกับประเพณีตามฮีตสิบสอง ซึ่งแบ่งได้ ๔ ประเภท คือ (๑) เป็นประเพณีที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ โดยตรง เช่น บุญเข้ากรรม บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา (๒) ประเพณีที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน เช่น บุญคูณลาน บุญบั้งไฟ (๓) ประเพณีที่เกี่ยวกับขวัญกำลังใจในการดำรงชีพ เช่น บุญสงกรานต์ บุญซำฮะ และ (๔) ประเพณีที่เกี่ยวกับความกตัญญูทเวทเวท เช่น บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก โดย คติธรรมที่ปรากฏในประเพณีการบูชาของชาวอีสาน คือ หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด บุญและ บาป ความดี ความชั่วและความกตัญญูทเวทเวท

๒. คติธรรมที่ปรากฏในประเพณีการบูชาปูตาของประชาชนเขตตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร พบว่าประชาชนตำบลฝั่งแดงเป็นชนเผ่าดั้งเดิมและเป็นส่วนหนึ่งของชาวอีสาน จึงมีความเชื่อเรื่องประเพณีและพิธีกรรมการบูชาปูตา จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนในตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารพบว่า พิธีกรรมการบูชาปูตาของ ประชาชนเขตตำบลฝั่งแดง เพื่อเป็นการเคารพ บูชาบรรพบุรุษ และทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้ และเพื่อขอโชค ขอลาภหรือสิ่งที่ดีตนเองอยากได้ เพื่อให้ดลบันดาลความสำเร็จตั้งปรารถนา แม้จะเป็น สิ่งที่ไม่มองเห็น แต่ก็เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่จริง และมีอำนาจคุ้มครองปกป้อง รวมทั้งอวยพรชัยให้ผู้ ที่มาบนบานสานกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ ค้าขาย ทำงาน เรียนหนังสือ รวมไปถึงชาวบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข คติธรรมที่ปรากฏในประเพณีการบูชาปูตาของ ประชาชนเขตตำบลฝั่งแดง คือ การทำบุญอุทิศส่วนบุญ เป็นการบูชาตามคติความเชื่อทาง พระพุทธศาสนาในคุณงามความดีของท่านเหล่านั้น เป็นการแสดงความกตัญญูทเวทเวทต่อบรรพบุรุษ โดยสังคหวัตถุเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ ช่วยเหลือกัน หลักกรรมและการเกิดใหม่ เชื่อในบุญ และบาป ความดี ความชั่วและความไม่ประมาทในชีวิต

๓. ผลการวิเคราะห์คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีการบูชาปูตาของ ประชาชนตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารพบว่า คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏใน ประเพณีการบูชาปูตา แสดงถึงหลักกรรมและการเกิดใหม่ ที่ปรากฏในลักษณะบุญและบาป อิทธิบาท ๔ เป็นหลักการปฏิบัติ พรหมวิหาร ๔ เป็นหลักกำกับความประพฤติ สังคหวัตถุ ๔ เป็นเครื่องยึด เหนี่ยวใจกันไว้ และความกตัญญูทเวทเวท เป็นความดีที่ก่อคุณแก่ส่วนรวม ทำให้เกิดคุณค่าด้านปัจเจก บุคคล มีที่ยึดเหนี่ยวและที่พึ่งทางใจ เกิดความรู้สึกลอดภัย อุ่นใจ เกิดการยับยั้งชั่งใจในการประพฤติ ผิด คุณค่าด้านครอบครัว เกิดความสามัคคี ความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อาวุโส เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ คุณค่าด้านสังคม เกิดความเชื่ออันเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของชุมชน เกิดระเบียบทางสังคม มีความรักใคร่กลมเกลียวกัน พร้อมเพรียงกันเป็นหมู่คณะ ลดปัญหาต่าง ๆ ในสังคม คุณค่าด้าน เศรษฐกิจ ทำให้บุคคลเกิดกำลังใจในการทำกิจการงานต่าง ๆ สังคมมีความสุข และคุณค่าด้าน พระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในเรื่องบุญและบาป ความดี ความชั่ว ในขณะที่ความเชื่อประเพณีการบูชาปูตานี้ก็เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คน ในแง่ ความรู้สึกลอดภัยและความรู้สึกลอดภัย

^๖ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๙๙/๑๔๘.

๕. บทสรุป

คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีการบูชาปู่ตา ของประชาชนตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร พบว่าในสังคมไทยมีประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ถูกนำมาปฏิบัติจนสามารถหยั่งลงในจิตใจของคนไทย ทำให้คนไทยมีคุณธรรมและจริยธรรม มีจิตใจที่โอบอ้อมอารี การปฏิบัติอย่างนี้จนกลายมาเป็นวัฒนธรรมที่ฝังงอกของคนไทยอย่างหนึ่ง เพราะวัฒนธรรมหมายถึงสิ่งที่ เป็นวิถีชีวิตของสังคมคนส่วนรวมของสังคมจะคิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร มีความเชื่ออย่างไร ก็แสดง ออกมาให้ปรากฏเห็นเป็นภาษา ประเพณี การละเล่น การศาสนา เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าประเพณีก็เป็นส่วนหนึ่งหรือส่วนใหญ่ทั้งหมดที่เป็นวัฒนธรรม คนในสังคมจะ ประกอบอาชีพอะไร มีความเชื่อถือเกี่ยวกับเรื่องศาสนาอย่างไร ก็ล้วนแต่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทั้งสิ้น ประเพณีที่ได้รับการปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นความประเพณีของสังคมที่ กระทำซ้ำ ๆ อยู่บ่อย ๆ จนเกิดความเคยชิน และประเพณีที่ได้รับอิทธิพลมาจากการบูชาใน พระพุทธศาสนาที่ยึดถือปฏิบัติกันเป็นประจำ เช่น ประเพณีการเวียนเทียนในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา หรือประเพณีการทำบุญตัก น้ำพระบรมสารีริกธาตุ งานประเพณีการไหว้พระธาตุ เป็นต้น ประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนจัดขึ้นเพื่อ เป็นการบูชาพระพุทธเจ้าหรือบุคคลสำคัญที่คนส่วนมากเคารพ บูชา ทั้งสิ้น

จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการเคารพ บูชา มีอิทธิพลต่อประเพณีและวัฒนธรรม อย่างยิ่ง ตลอดจนมีผลทางด้านจิตใจของประชาชน เพราะถ้าไม่มีการบูชา สักการะ เคารพ นับถือ ทางด้านพระพุทธศาสนาแล้ว ประชาชนก็แทบจะไม่รู้จักว่า ประเพณี วัฒนธรรมว่าคืออะไร โดยเฉพาะวัฒนธรรม ประเพณีที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่บรรพบุรุษได้ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลา ช้านานล้วนมีอิทธิพลมาจากการบูชา สักการะทางด้านพระพุทธศาสนาทั้งนั้น หรือการบูชา สักการะ เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ทางด้านศาสนา เช่น พระสารีริกธาตุ พระพุทธรูป เป็นต้น ทำให้มีการ สร้างขึ้นมาสำหรับกราบไหว้ จนกลายมาเป็นประเพณีที่ต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่ตนบูชา เคารพ นับถือ และ ปฏิบัติสืบต่อไป

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

๑) ภาครัฐและสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนและเยาวชนรู้จักคติธรรมทาง พระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีการบูชาปู่ตา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ในเรื่องของการ เคารพ นับถือ กราบไหว้บูชาบรรพบุรุษ

๒) ภาครัฐและสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนและเยาวชนรู้จักคติธรรมทาง พระพุทธศาสนาประเพณีการบูชาปู่ตา ในเรื่องของความกตัญญูกตเวทีที่มีต่อมารดา บิดาและผู้มี พระคุณ

๓) องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและผู้นำท้องถิ่นควรมีข้อปฏิบัติอย่างชัดเจน เพื่อให้สังคมมี ส่วนร่วมในการส่งเสริมประเพณีการบูชาปู่ตาของประชาชน

๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

๑) คว้าศึกษาอิทธิพลของการบูชายัญในทางพระพุทธ ศาสนาที่มีต่อประชาชน

๒) คว้าศึกษาอิทธิพลของการบูชายัญ (ฆ่าสัตว์) ที่ปรากฏในประเพณีการบูชาปู่ตา

๓) คว้าศึกษาอิทธิพลความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อประเพณีการบูชาปู่ตาที่มีต่อชุมชน

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **พิธีกรรมและประเพณี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุม
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒
แสง จันทร์งาม. **พุทธศาสนวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สว่างสรรค์บุ๊ค จำกัด,
๒๕๔๔.